

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

sen. Te veel nos doet dan weer de persoon oplossen en kan leiden tot masochisme. Ormay sluit zijn boek af met een hoofdstuk over de fenomenologie van het zelf, en met een onvoltooide tekst van Ferenczi uit 1932. Hoewel Ormay zijn nieuwe concept en structurele model uitvoerig bepleit en verdedigt, voelde ik mij na lezing van dit boek niet echt overtuigd. Daarvoor werd er mischien ook veel te weinig klinisch materiaal aangehaald om de nieuwe concepten te illustreren. Ondanks zijn poging tot vernieuwing hanteert Ormay nog vele klassieke concepten (bv. primair narcisme, dynamisch onbewuste) op een manier die lijkt voorbij te gaan aan de herzieningen die daaraan intussen reeds zijn gegeven (Eagle 2011). Maar dit mag er ook weer niet toe leiden dat er weer eens een kind met het badwater wordt weggegooid. Ik houd het «nos»-concept verder in mijn achterhoofd en kijk uit naar verdere uitwerking en toepassing ervan binnen de groepspsychotherapeutische literatuur.

Literatuur

EAGLE, M.N. (2011). *From classical to contemporary psychoanalysis – A critique and integration*. New York: Routledge.

Jobs beproeving en de strijd met innerlijke demonen in de spreekkamer

Bespreking van

Elizabeth Meakins (2012). *What will you do with my story?* Londen: Karnac Books. ISBN 978 1 85575 792 9, 140 pp., £ 16,99

SARA DE VOS

De tot de verbeelding sprekende titel van *What will you do with my story?* doet me

denken aan de vragen die in psychotherapie op me afkomen: «Wat doet u met die aantekeningen?», «Wat denkt u van mij na alles wat ik hier vertelde?» Patiënten proberen in het hoofd van de therapeut te kijken, en creëren via die omweg hun eigen proces. In het geval van Meakins betrof het een patiënte die hiermee haar beperkte basisvertrouwen liet uitschijnen tijdens het eerste gesprek. Meakins schetst hoe ze als pas gestarte psychotherapeute een kans miste om tot een connectie te komen met haar patiënte. Twintig jaar later stelt ze vast dat haar eigen angst bij het beluisteren van het traumatische materiaal haar er te veel toe bracht «te denken» in plaats van «erbij te zijn». Haar patiënte bleef weg na het gesprek.

Het boekje is gevuld met dergelijke herkenbare situaties. De auteur heeft het vaak over de gretigheid van de therapeut om te «doen», om te benoemen, te bedwingen en te verklaren wat we zelf niet kunnen verdragen. Therapeut zijn is voor haar geen expert zijn, niet iets weten wat de patiënt nog niet weet, maar gaat in essentie over het in contact kunnen blijven met de ervaring van het moeizame en onzekere veranderingsproces. Het gaat over het vertrouwen op de eigen onbewuste processen, gevoelstoestanden, het volgen van de eigen rêverie.

De theoretische zoektocht van een beginnend analyticus — ze neemt die van haarzelf als uitgangspunt — kan erg verwarrend zijn door de confrontatie met de veelheid aan theorieën. Maar vooral het zoeken naar een vruchtbare verhouding tot die theorie — en dus tot het niet-weten — kan een moeizaam proces zijn. Ze beschrijft hoe ze zich een weg baande door aanvankelijk de teksten van Jung, later die van Winnicott, Bion, Ogden, Bollas, ... Maar ze steekt niet onder stoelen of banken dat ze vooral schatplichtig is aan Marion Milner. Meakins vermoedt dat de voorkeur van therapeuten voor bepaalde auteurs vooral autobiografisch bepaald wordt, doch ondanks de openhartigheid van haar stijl reveleert ze hierover niets persoonlijks.

Aan Marion Milner, die ondergebracht kan worden in The British Independent Group, en haar doorgevoerde antitheoretische en intersubjectieve benadering, is tevens de epiloog van het boek gewijd. Deze epiloog is een neerslag van het interview dat Meakins afnam bij Marion Milner toen ze hoogbejaard was, en dat in 1992 gepubliceerd werd. Milner kreeg voornamelijk bekendheid met haar dagboek *A life of one's own*, dat getuigt van een ontvankelijke houding tegenover de sensorische ervaring van het «zijn» en het leven.

Het doet me denken aan wat Chris Vanstraelen het «register van de sensibele» noemt, dat ook terug te vinden is in het werk van Balestriere en Ettinger. «Het register van de sensibele brengt de lichamelijke dimensie binnen in ons werk: capteren, relayeren, resoneren, intunen, afstemmen. [...] In het register van de sensibele vervalt elke positie, elke plaats, elk recht van waaruit we een weten zouden kunnen hebben over de ander» (Vanstraelen 2012).

Een tweede gedachtelijk betreft het «vitaliseren» van de patiënt. De rêverie van de analytische faciliteert het contact dat de patiënt opbouwt met zijn innerlijke wereld en zijn lichaam. Meakins beschrijft hoe dat vaak resulteert in een sterker gevoel van levendigheid, een vermogen te communiceren vanuit een gevoel van echtheid — ze verwijst naar het «true self» van Winnicott. Therapie wordt dan in essentie het ontwikkelen van wat onbewust al aanwezig was.

Meakins verzorgde tevens een tijd een rubriek in het tijdschrift *Marie-Claire*, waarin ze vanuit haar ervaring als analytica reageerde op de problemen van vrouwen. Het viel haar op hoe destructief sommigen omgaan met hun lichaam. De vrouwelijke identiteit blijkt voor Meakins — zelfs in de huidige tijd — misvormd door beperkende of vrouwonvriendelijke maatschappelijke invloeden. Terugblikkend op de patriarchale wortels van de psychoanalyse, wil ze de waakzaamheid aanscherpen voor hoe ons taalgebruik kan leiden tot de pathologi-

sering van vrouwen. De vrouw wordt dan een inherent hysterisch en masochistisch wezen. Ook in deze feministische toets lijkt zij beïnvloed door Milner, voor wie het vraagstuk rond mannelijkheid en vrouwelijkheid nooit afgerond was.

De interactie tussen cultuur en psyche is voor haar eveneens zichtbaar onder jonge mensen, wier symptomen onder meer benaderd dienen te worden tegen het licht van een erg veeleisend geworden maatschappij. Dat Elizabeth Meakins tevens columniste was — van de exotisch klinkende rubriek *Tales from the therapist's couch* in *The Independent* — is niet verwonderlijk, gezien haar vlotte schrijfstijl. De overvloedige klinische vignettes geven het boek het karakter van een meeslepende roman. Haar rijke vocabularium draagt bij tot de levendigheid van de verhalen en beschrijvingen. Het boek is tevens doorspekt met illustraties uit literatuur en kunst, gaande van het boek *Job*, Virginia Woolf, het sprookje *Blauwbaard*, de film *The piano*, *The tempest*, naar W.B. Yeats, William Blake, enzovoort.

Wat uitblijft bij de talrijke klinische schetsen, is een weergave van het kader. Ze gebruikt bewust de termen «patiënt» en «analyserend» door elkaar. Gaat het om liggende sessies of vis-à-vis therapie? Welk standpunt neemt ze in aangaande de frequentie van sessies? En hoewel ik vermoed dat haar boek ook therapeuten aanzet tot het aanvangen van een eigen analyse, benoemt ze het belang hiervan niet.

Het einde van het boek naderend, besloop me de onaangename vraag of ze toch niet wat te veel een goednieuwsshow had gepresenteerd. Maar Meakins is duidelijk gebeten door de «volheid» van het leven die men als therapeut in de verhalen van de anderen ontmoet.

Dit alles maakt het boek erg interessant voor de leek die nieuwsgierig is naar de binnenkant van de therapieruimte. Maar ook elke beginnende analytische treft in het boek hartverwarmende aanmoedigingen aan. Voor wie nog twijfelde, Meakins toont aan dat langdurige therapie wel degelijk werkt.

Zoals Meakins het in haar klinisch werk vruchtbaar is gaan vinden om de klemtoon te leggen op de ervaring van het moment, is ook het boek een weergave van haar ervaringen met het leven, de haar omringende cultuur en de weg die ze zocht. En dat maakt het boek erg prettig om lezen.

Literatuur

VANSTRAELEN, C. (2012). *Drie woorden*.

Voordracht op het jaarlijkse Weekend van de BSP, 17 juni 2012.

Creatief gelezen

Bespreking van

Thomas H. Ogden (2012). *Creative readings — Essays on seminal analytic works*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 69833 7, 201 pp., £ 26,99

JEROEN DUTILH

Thomas Ogden geldt binnen de psychoanalyse als een van de meest creatieve auteurs. Hij is een meester in het vernieuwen van fundamentele concepten. In *Creative readings* bespreekt Ogden acht hoekstenen uit de psychoanalyse, van zeven auteurs: Freud, Susan Isaacs, Fairbairn, Winnicott, Bion, Loewald en Searles. Het woord 'seminal' in de titel betekent: 'oorspronkelijk', maar óók 'samen', sperma dus. Het zaaigoed van de psychoanalyse. Ogden houdt van krachtige, gespierde, maar ook bevruchtende taal. Ogden noemt zijn boek een boek over lezen, over de ervaring van het lezen: als we 'creatief lezen', volgen we niet alleen de tekst, we maken er onze eigen betekenissen, ideeën en fantasieën van, door met de tekst actief iets te doen, er iets aan toe te voegen dat er vóór het lezen nog niet was.

Hij vertelt dat hij bij het lezen van een tekst van Melanie Klein zelf 'een Kleiniaan wordt'. Bij het lesgeven vraagt hij zijn studenten te proberen haar ideeën in hun volledige

omvang te bevatten en eigen te maken in háár metaforische taal.

Hij laat bijvoorbeeld zien hoe hij een passage uit Winnicott's *Primitive emotional development* leest: *‘It seems that there is in it [the baby's injuring his fingers or mouth by too vigorously sucking his thumb or hand] the element that something must suffer if the infant is to have pleasure: the object of primitive love suffers by being loved, apart from being hated.’*

Bij deze zin, zegt Ogden, liggen verdriet en schoonheid in de taal, speciaal in de woorden 'the object of primitive love suffers by being loved'. 'Ik [Ogden] heb de kracht en zelfs het geweld gevoeld in de primitieve liefde van mijn kinderen en hun primitieve behoefte aan mij toen zij peuter waren en zelfs nu nog, nu zij volwassen zijn. Slaaptekort, martelende zorgen, emotionele uitputting door het contact tussen hun en mijn eigen primitieve liefde.' Winnicott noemt het 'de aard van het beest'. Ogden komt dan, door het lezen 'en zich laten lezen door Winnicott' tot de reflectie dat zijn eigen primitieve liefde, als kind maar ook als volwassene, anderen — zijn ouders, zijn vrouw, zijn kinderen — heeft doen lijden. 'En dat is óók de aard van het beest.' Ogden koos auteurs die voor hem een bijzondere plaats in zijn ontwikkeling als psychoanalyticus innemen. Hij beperkt zich bij zijn 'close reading' niet tot wat zij bedoelden, maar is veel meer geïnteresseerd in wat zij 'wisten' maar zelf niet beseften dat zij wisten. Hij wijst dus op de rijkdom van deze teksten die achteraf betekenis hebben gekregen door latere ontwikkelingen van de psychoanalyse.

Een derde gezichtspunt is voor Ogden de stijl. Stijl en inhoud noemt hij samen het levende, werkende lichaam van het geschrevene, wachtend tot het kan worden gelezen. Men kan niet hetzelfde zeggen op twee verschillende manieren. Hij illustreert dit met een passage uit *Trauer und Melancholie*: *‘Zoals rouw het Ik ertoe aanzet afstand van het object te doen door het dood te verklaren en het Ik de premie van het in-leven-blijven in het*